

יעקב ברנשטיין

נבואה והלכה (הלכה עפ"י נבואה).

"אלה המצוות אשר צוה ה' את משה' (ויקרא כז, לד) - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה" (ספרא סוף בחוקותי). גישה זו של חז"ל להרחיק נבואה מהלכה מבוטאת במקומות נוספים בגמ' ובמדרשים.

"לא בשמים היא" (דברים ל, יא) - אמר להם משה שלא תאמרו משה אחר עומד ומביא לנו תורה אחרת מן השמים, כבר אני מודיע אתכם "לא בשמים היא" - שלא נשתייר הימנה בשמים" (דברים קבה ח, ו).

"אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשת אלפים הלכות נשתכחו במדבר אבנן של משה; אמרו לו ליהושוע שאל, אמר להם 'אלה המצוות' - שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה" (תמורה טז, ע"א).

"וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמור' (שמות כ, א) א"ר יצחק מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סני ולא כל הנביאים בלבד קבלו מסני נבואתם, אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור כל אחד ואחד קבל את שלו מסני" (שמו"ר כח, ו).

"מח' נביאים וז' נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה" (מגילה יד, ע"א)¹.

"אס' כך מדוע באו נביאים וכתובים? אמר רב אבא בר' חנינא אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושוע בלבד. שערך של א"י הוא" (נדרים כב, ע"ב) חטאם של ישראל גרם, הנביאים באו להזהיר את העם על קידום מצוות התורה ובאו לפי צורך השעה, הדרור והמעשה.

שיטת הרמב"ם

"עפ"י זה מובנים דבריו של הרמב"ם, (פ"ט מהל' יסודות התורה הל"א) - "דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמ' לעלמים, איך לה לא שנוי ולא גרעון ולא תוספת. ונאמר לא בשמים היא... הא למדת שאין נביא רשאי לחדש מעתה. ולפיכך אם יעמוד איש... ויעשה אות או מופת ויאמר שה' שלחה להוסיף מצוה או לגרוע מצוה או לפרש במצוה פירוש שלא שמענו ממשה, או שיאמר שאותן המצוות שנצטוו בהן ישראל אינן לעולם... הרי זה נביא שקר ושהרי בא להכחיש נבואתך של משה"².

ובהל' ב"ג "וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפני השמועה וזו אמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו שהדין כך הוא... והלכה כדברי פלוני, הרמב"ם זה נביא שקר ויחנק... שהרי בא להכחיש התורה שאמרה לא בשמים היא... וכן מסביר הרמב"ם בהקדמה למשנה (עמ' כז-כח) ברמב"ם לעם: "וזו היא הנביא... אם יאמר לנו שתחום שבת אלפים אמה פחות אמה, או אלפים אמה ואמה, ויסמוך הדבר ההוא שעל דרך נבואה נאמר לו, לא על דרך עיון וסברא - נדע שהוא נביא שקר... שנהביא יסבור סברא, ויסבור כמו כן מי שאינו נביא סברא ויאמר הנביא כי הקב"ה אמר אלי שסברתי אמת - לא תשמע אליו. רק אלף נביאים כולם כאלהו ואלישע יהיו סוברים סברא אחת, ואלף חכמים וחכמי סוברים הפך הסברא ההיא, אחרי רבים להטות... וכן עוד אמרו - אם יבוא אליהו ויאמר חולצים במנעל - שומעין לו, בסנדל - אין שומעין לו".

1. לבסוף גם למגילה מוצאת הגמ' פסוק.

2. "אס' יאמר לנו הנביא, שנודע לנו שהוא נביא, לעבור על אחת מכל המצוות האמורות בתורה, לפי שעה, מצוה לשמוע לו".

מתוך דבריו של הרמב"ם אנו למדים שאין כח לנביא:
 א. - להוסיף מצוה או לגרוע מצוה.
 ב. - להוסיף, לגרוע או לשנות בפרטי המצוה.
 ג. - לשנות בדינים המקובלים שקבלנו בקבלה.
 ד. - לפטוק הלכה בין חכמים חולקים.
 מסביר הרמב"ם במורה נבוכים (חלק שני פרק לט): "כי הדבר השלם בתכלית האפשרות במינו לא יתכן שימצא זולתו במינו כי אם פחות מאותה השלמות". וכן ה"י אלבו (עקרים מאמר שלישי פרק יד): "הדבר השלם והשנה א"א להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו, שלא לפסד השוני והשלמות ההוא, וכבר שנאמר: 'תורה ה' תמימה' אי אפשר שתשתנה בשום זמן".
 הרמב"ם ה"בין "לא בשמים היא" התורה כבר לא נמצאת בשמים ולכן לא יתכן שנביא יקבל בנבואה צווי שיש לו קשר להלכה (אם לא הוראת שעה). גישתו של הרמב"ם חריפה בהתאם להבנתו את ההבדל בין משה לשאר נביאים. התורה נתנה למשה על הר סיני וכל שאר הנביאים הם במעמד שונה לחלוטין. וכן אומר הרמב"ם בהקדמתו למשנה (עמ' כח ברמב"ם לעם): "וכן אם לעוד הנביא שהקב"ה אמר לו שהבין במצוה פלונית כך וכי סברת פלונית אמת, יהרג הנביא ההוא שאין התורה נתונה אחר הנביא הראשון". אעפ"כ שאין כאן שנוי של התורה בכ"ז אין הנביא רשאי לעשות זאת, כיון שכבר לא בשמים היא. "ולא הרשנו הקב"ה ללמוד מן הנביאים אלא מן החכמים אנשי הסברות והדעות" (הקדמה למשנה שם).
 דינים נוספים הנובעים מתוך גישה זו

מתוך גישה זו של הרחקה מוחלטת בין נבואה להלכה נבין את הדינים הבאים:

א. אין בכוחו של נביא לחדש הלכות שנשתכחו אע"פ שאין כאן שום שינוי ושום הוספה, כיון שלא נשארה תורה בשמים, לא יתכן שנביא לתבא בעיני הלכות וראינו שזו היתה תשובתם של יהושע ושמואל לעם (תמורה טז ע"א): "לא בשמים היא" אין בסמכותיך לחדש הלכות, ואם בכ"ז נמצא שיוחסו להם חידושים ותקנות, הרי הם עשו זאת מתוך פלפולס - לימודם אלף שבע מאות קלדן וחמורין, גזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה, אמר רבי אבהו אעפ"כ החזירן עתניאל בז קנז מתוך פלפולו" (תמורה שם).

3. ונראה שהשקפה זו קשורה במלחמתו של הרמב"ם בנצרות ובאסלם הטוענים שקמו נביאים שינו את התורה, וכנגד זה יוצא הרמב"ם שאחרי משה אין עוד כח לשנות את התורה עפ"י נבואה. וראה בשו"ת חת"ס (או"ח סי' רח' עמ' עז): "שאיך הנביא רשאי לחדש דבר מעתה הוא יסוד ושורש כל התורה כולה, דאל"ה אין זאת תורה כלל... ואפשר יעשה אותות ומופתים ע"י תחבולות וכשופך ונביא הישמעאלים עשה כן, ושכתי צבי אמר שנתהפכו המצוות ונעשו מעשין לאוין ומלאוין עשים. ואפ"י לא נאמין כן בכללות התורה מ"מ אין שום מצוה שתשאר במתכונתה כל אחד יגיד חלמתי חלום. שחלם זה אסור וזה מותר... ותפוג התורה. ע"כ כללא כילל הקב"ה, שאין נביא רשאי לחדש שום מצוה מהישנות".

ב. "דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן" (חגיגה ו' ע"ב, נידה כג' ע"א), כיון שאין לדברי נבואה שייכות להלכה, אין אפשרות ללמוד הלכות בעזרת או על סמך דברי נבואה (נביאים וכתובים).

ג. אין בכוחו של אליהו לברר הלכות או לחדש הלכות וכך בימות המשיח תשאר התורה בשלמותה בלי שום שינוי. "אמר ר' יהושע מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי ששמע מרבן רבן מרבן הלכה למשה מסיני שאין אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרב, אלא לרחק המקורבים בזרוע ולקרב המרוחקים בזרוע וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם" (משנה אחרונה, עדויות). אליהו לא ישנה שום דבר הלכתי ואפילו לא יברר אילו בנ"א לחוסם המשפחתי פסול או כשר. וכך אמר שמואל: "אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד" (ברכות ל"ד ע"ב). וכן גם פוסק הרמב"ם בהקדמה למשנה: "וכן עוד אמרו אם יבוא אליהו ויאמר חולצים במנעל - שומעים לו, בסנדל - אין שומעים לו" (ע"פ יבמות קב ע"א). וכן פוסק הרמב"ם בסוף הלכות מלכים: "אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם... אמרו חכמים אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכויות בלבד".

ד. אין בכוחם של סעילפי הנבואה: בת קול, רוח"ק ואורים - ותומים לברר הלכות, או לחדש הלכות. וכן אמר ר' יהושע בענין תנורו של עכנאי כתגובה לבת קול שפסקה כר' אליעזר: "אמר ר' יהושע לא בשמים היא" (ב"מ נט ע"ב). וכן שואלת הגמ', על דוד ששאל באורים - ותומים: "האלך והיכיתי בפלדשתים האלה" (שמואל א כג' ב), אין עשה זאת "והרי שמואל ובית דינו קיים" (עירובין מה ע"א). ומסביר רש"י שם: "מלודי דאיסור והיתר לא משיל באורים - ותומים".

קושיות על הרמב"ם

על דעתו של הרמב"ם והמסקנות הנדבעות מגישה זו קשה מגמרות רבות:

א. מצאנו שלומדים הלכות מנביאים "על מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר שלשה דברים: צרת הבת אסורה; עמוז ומואב מעשרין מעשר שני בשביעית ומקבלים גרים מן הקרדוויין" (יבמות טז ע"א). "שלשה נביאים שלו עמהן מן הגולה; אחד שהעיד על הזבח, אחד על מקום המזבח ואחד שהעיד שמקריבין אע"פ שאין בית" (זבחים סב ע"א). ומצאנו בכמה מקומות בשם: שהגמ' למסקנה אומרת: "דבר זה נלמד מפי חגי זכריה ומלאכיו".

ב. מצאנו שדברי תורה מדברי קבלה ילפינן כל הלשונות שנאמרו במשניות, בתוספתות ובמדרשי הלכה כהוכחה על דינים "שנאמר", "ועל זה נאמר", "והלא כבר נאמר", "ואומר" וכו'. נאמרו גם על נביאים וכתובים: "ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הן מברכין שנא" (תהילים סח, כז): 'במקהלות ברכו אלוקים' (ברכות פ"ז מ"ג). "המניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר, הרי זה גוזל עניים. על זה נא" (משלי כב, כח). "אל תשיג גבול עולם". (פאה פ"ז מ"ג). אנו רואים שלמדו מדברי נביאים בדיוק כמו שלמדו מדברי תורה. מתורת משה לא למדנו מדברי קבלה למדנו (תענית יז ע"ב). גם הלכות רבות בגמ' נלמדו מדברי נביאים: איסור הוצאת שבת, הפקר ב"ד הפקר⁸, מצוה

4. עיין תוס' יבמות ע"א ע"ב ד"ה "לא" שהתוס' מביא שהכללים: "אלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש", ו"דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן", קשורים זה בזה.

5. חוליקן קלז ע"ב; בכורות נח ע"א; נזיר מג ע"א; ר"ה יט ע"א, תענית כח ע"א וע' 6. וכן תוספתא ברכות פ"א ה"א; שבת כ ע"א; ירושלמי מו"ק פ"א ה"ד; משנה סנהדרין פ"ד מ"ה ועוד.

7. הוריות ד ע"א.

8. יבמות מט ע"ב.

הבאה בעבירה⁹, ועוד¹⁰. אמנם מצאנו שהגמ' לא היתה מוכנה לקבל שהנביאים חידשו את ההלכות. על הלכה הנלמדת מיחזקאל שואלת הגמ': "עד דאתא יחזקאל מאן אמרה? ועונה הגמ': "אלא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא" (תענית לז ע"ב, סנהדרין כב ע"ב). כלומר יחזקאל לא חדש, אלא כתב הלכות שהיו ידועות בזמנו. וכך התוס' התקשו איך לומדים הלכה מדברי נביאים, והסבו את תירוץ הגמ' גם ללימודים אחרים: "וי"ל דהלכה למשה מסני הוא ויהושע אסמכה אקרא". (יבמות ע"א ע"ב תד"ה לא). אולם תירוץ זה נראה כאוקימתא, והוא לא מופיע בהרבה מקומות אחרים. אולי בעיה זו כלל לא היתה קשה להם.

מצאנו אפילו שקראו לדברי נביאים דברי תורה, ואין שום הבדל בלניהם. "מתני'... הנודר מן המבושל אסור בצלי... הלך אחר לשון תורה... ומביאים פסוק מדבה"י ב: "ויבשלו את הפסח באש" (נדריים מט' ע"א), "אמר רב יהודה אמר שמואל מניין לעיקר שירה מן התורה... ואימא דברי תורה דכתיב 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' (תהילים יט). (ערכין י"א ע"א).⁹ ג. אליהו מברר ספקות - במקומות רבים בש"ס משמע שאחד מתפקידיו אליהו לעתיד לבוא הוא לברר ספקות. המושג "תיקן" ממופיע בגמ' פעמים רבות פירושו "תשבלי יתרוץ קושיות ואבעיות" (של"ה חלק תושב"ע, תיר"ט עדויות פ"ח מ"ז). "חזיר כרוך אחרי רחל - פטורה מן הבכורה ואסורה באכילה עד לבוא ויורה צדק לכס" (בכורות כד ע"א). "דבר זה אליהו עתיד לדרשו" (מנחות מה ע"א).

ד. התורה תשתנה בימות המשיח - אומר המדרש (ויק"ר יג. ג): "חדוש תורה מאתי תצא". וכן "לעתיד לבוא כל הקרבנות בטלים וקרבת תודה אינו בטל" כל התפילות בטילות... (ויק"ר ט"ז).¹⁰ ה. בת קול פוסקת הלכות - גם לגבי ב"ק אין הדברים ברורים ר"א לא סבר "לא בשמים היא" ולכן קרא לעזרת ב"ק בענין תנורו של עכנאי (ב"מ נט ע"ב). וכידוע נפסקה הלכה כב"ה לעומת ב"ש ע"פ בת קול (עירובין יג ע"ב).

סתירות ברש"י ובתוס' לגבי הנושא

אס נענין ברש"י ובתוס' נראה שגם אצלם הדברים לא ברורים: מקורות בהם משמע שניתן להעזר בנביאים:

"ד' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר ערבה יסוד נביאים וחד אמר ערבה מנהג נביאים". מקשה הגמרא על ר' יוחנן הסובר ערבה יסוד נביאים, והרי ידוע שערבה היא הלכה למשה מסיני? ומתרצת הגמרא "שכחום וחזרו ויסדום" (סוכה מד ע"א). "אמר רש"י "ויסדום" - ע"פ הדיבור". אומרת הגמרא "מפי השמועה אמרו, מפני חגג זכריה ומלאכי" ומפרש רש"י בכת"י "כולהו מפי חגי זכריה ומלאכי וכדבר נבואה הוא ולא ניכר טעם הגילוי" (בכורות נח ע"א). וכן התוס' מסביר בענין תנורו של עכנאי מדוע לא הלכו אחרי ב"ק "משום שהיא נגד תורה שאמרה אחרי רבים להטות אבל במקרה אחר שומעין לבת קול" (ב"מ נט ע"ב).¹¹ מקורות שבהם משמע שאי אפשר להעזר בנביאים:

שואלת הגמרא "מהו לכתוב תפילין על עור דק טהור? ועונה "לכשיבוא אליהו ויאמר". ומקשה הגמרא: "ומהו לכשיבוא אליהו ויאמר"? ומסביר רש"י "איסור והיתר אין תלוי בו דלא בשמים היא" (שבת ק"ח ע"א). דוד שומע כי פלישתים נלחמים עם ישראל בקעילה והוא שואל באורים - ותומים האם ולן-לשם בשבת, שואלת הגמרא: "והרי בית הלל של שמואל הנביא קיים?" ומפרש"י "ומידי דאיסור והיתר לא שילל באורים - ותומים"

9. וכן עוד בסנהדרין נב ע"ב; גיטיין לו ע"א, כתובות נב ע"ב, ועוד.

10. וכן שם יא, ח, כל המועדים יהיו בטלים (מדרש שו"ט משלי ט).

11. נט ע"ב תוד' "לא בשמים היא"; וראה גם ש"י תענית ד ע"א "ובאגדה אמרו"; ורש"י חולין לו ע"א ד"ה "לעולם משמע".

(עירובין מה ע"א).
 וכך בתוס' התוס', מבוא את דברי רש"י שאומר שדברי חגי זכריה ומלאכי הם כדברי נבואה. ואומר: "ולא היה לו להזכיר נבואה דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה". (בכורות נח ע"א, תוד"ה "מפי חגי זכריה ומלאכי").
 גישה א' לפתרון הבעיות:
 הגישה המקובלת בין האחרונים היא גישתו של המהר"ץ חיות. אותה הוא מעלה בספרו תורת הנביאים¹² "אין מבוא לנבואה בדינים ובהוראה, ומזמן חתימת התורה ע"י מבחר היצורים שוב לא יבוא דבר ה' לנביא על דבר חוק ומשפט להוסיף ולגרוע, או לשנות ולפרש פירושו בתורה שלא שמענו מן משה רבנו. אך מאז, התורה מסורה לחכמי כל דור ודור". ואם כן, צריך להסביר את כל המקומות שמהם משמע לכאורה שיש מקום להסתמך בענייני הלכה על נביאים.
 הלכות שנמסרו על ידי נביאים או שנלמדו מדברי נביאים:
 מסביר המהר"ץ חיות את הרמב"ם לפי דברי הרמב"ן בשורש השני לספר המצוות מכיון שיש לנו כלל שאין נביא רשאי לחדש, ממלא סביר שהנביאים לא חדשו, ואם בכ"ז אנו מוצאים בדבריהם הלכות, הגיוני שהלכות אלו היו ידועות בעם באותה תקופה, שקבלו משה, והנביא רק הזכיר אותם בנבואתו. ומן המפורש בש"ס בכמה מקומות אתה למד על הסתום "אתה יחזקאל ואסמכתא אקרא" (סנהדרין הב ע"ב). וכך מפורש בש"ס: "אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמישה חומשי תורה, וספר יהושע בלבד שערכה של ארץ ישראל הוא" (נדרים כב ע"ב). וכל ההלכות שנלמדו מנביאים וכתובים, כולם היו קבועים ועומדים מזמן משה רבנו (תשובה זו טובה הן להלכות שהנביא מצוה עליהם לעם והן להלכות שמזכיר אותם הנביא דרך סיפור, המאורעות). וממשיך המהר"ץ חיות באותו קו גם לגבי לימוד ב"מידות" מדברי נביאים וכתובים, אנו אומרים שהתורה ניתנה להדרש ב"מידות" מכיון שהתורה נכתבה ע"פ ה' ולא יצא מהקב"ה אות או תג מיותרים. ולכן אנו אומרים שזה מה שרצה הקב"ה למסור לנו ד. תורה. כך גם הנ"ר נכתב ברוה"ק, ולכן אין דברים מיותרים או הקשרים מיותרים. ממילא כל ההיקשים שאנו לומדים מדברי נביאים, אנו אומרים שדברים אלה היו ידועים להם הלכה למשה מסיני והם מסרו לנו את זה בצורה זו. הכלל שאומר דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינו (חגיגה ז ע"ב), הכוונה לגזרה שוה ושאר יב מידות, דברי נביאים הם הלכות (דכל תורת נביאים אינם רק שכתבו הלכות אשר היו מקובלות בע"פ עד זמניהם) אין עושים גזירה שוה על הלכות אלו, אבל היקש כן ניתן ללמד, כיון שהיקש הוא לימוד יותר ברור והוא נחשב מפורש ממש. כאשר אנו מוצאים שבכ"ז לומדים גזירה שוה מדברי תורה לדברי קבלה הכוונה שזה גילוי מילתא ולא ג"ש ממש. וכך באמת אומר התוס' במקום אחד (חולין קלז ע"א תוד"ה איתא גיזה גיזה").
 בנקודה אחת הסבר זה הוא די קשה, תירוץ זה מתבסס על הרמב"ן בשרש השני לספהמ"צ לרמב"ם. לפי הרמב"ן בדרך כלל מה שנלמד מנביאים הוא דאורייתא. אבל הרמב"ם חולק על זה וסובר שבד"כ מה שנלמד מנביאים הוא מדרבנן והרי רצינו לתרץ את הרמב"ם. כנראה שצריך להגיד כמספר אחרונים שהרמב"ם התכוון רק למה שתקנו הנביאים שהם מדרבנן אבל בדברים הנלמדים מדברי נביאים, הוא בודאי מסכים לדברי הרמב"ן שהם מדאורייתא.
 תשובה נוספת לגבי הלכות שנמסרו מפי נביאים: אומר בעל "עבודת המלך" (יסודי התורה לרמב"ם פ"ט ה"ד) תוך כדי דיון בנושא: "והוא דבר פשוט

12. רוב הספר עוסק בבליה זו.

שהרי מלבד שהיו נביאים הרי היו חכמי המסורה, ועל ידיהם נתקבלה ונמסרה התורה מדור לדור, ובודאי שהכרעתם עפ"י הקבלה היא העיקר" כלומר זה שאמרו הלכות בשמם של נביאים, איך זה שונה כלל מאמירת שמועות בשמו של ר' עקיבא למשל, גם הנביאים וגם התנאים היו בין מוסרי התורה. אולם הראי"ה קוק זצ"ל באגרות, אגרת קג' אומר: "דוחק לומר שרק במקרה היתה המסורת ע"י הנביאים ובאמת לא פעלה כלום הנבואה בזה". "המשנה באבות שאומרת "מזקנים לנביאים בפשטות התכוונה שהיה ערך לענין הנבואה בענין תורה שבע"פ. וכן ג' נביאים שעלו עמם מן הגולה (זבחים סב ע"א) והרי בודאי היו גם כמה חכמים ומה המיוחד בנביאים? אלא שהיו ענינים מסוימים שצריך להם דוקא כח נבואה: בירור אליהו ושנינו הלכה בימות המשיח

מסביר המהר"ץ חיות שכל מקום שמזכיר שאליהו יברר את הדין זה לא יהיה בירור שקשור בשקול דעת וכו' אלא פשוט אליהו יגלה את המציאות, הוא יברר אם האדם ממזר ע"פ יחוס הדורות. או שהוא יברר דברים שהחכמים לא ידעו בטבע המציאות כלומר דברים שהמדע בזמן חכמים עדיין לא הכיר: ואחר שאליהו יגלה דברים אלה, אז יפסקו החכמים ע"פ דרכי הפסיקה המקובלים. אבל מ"מ הרי יש כמה דברים שאי אפשר לפרש שהם בירור המציאות? הסבר שני של המהר"ץ חיות:

לכך צריך להסביר שאליהו בא בתור חכם גדול, וכך אומר הנמו"ל על הגמרא (מ"מ קיד ע"ע) שהלכה כרבה בר אבוח כיון שאליהו נגלה לו ואמר לו שכך ההלכה, ומוסיף הנמו"י "ומי לנו גדול ממנו" כלומר איך פסקת הדין ע"י אליהו מכח הנבואה אלא ע"י עוצם חכמתו, כי נוסף על כח הנבואה יהיה חכם גדול, וקודע לפרש בטענות וסברות נכונות ולא סוקל שמעתתא אלבא דהלכתא

לגבי שינוי ההלכות בימות המשיח מסביר המהר"ץ חיות שאין הכוונה על עולם התחיה, אלא על עולם שלאחר המות.

קביעת הלכה ע"פ בת קול המהר"ץ חיות לא מתירחם לבעיה זו וכל ההסברים שנותנים הראשונים והאחרונים לבעיה זו לא מסתדרים עם הרמב"ם לפי מה שהסברנו אותו. מכיון שלפי הרמב"ם באופן מוחלט לא נשאלה התורה בשמים ולא שייך בכלל שתצא בת קול בעניני הלכה, א"כ כיצד פסקנו הלכה הב"ה ע"פ בת קול? (עירובין יג ע"ב)

שיטת רש"י ותוס' ע"פ המהר"ץ חיות

"הרמב"ם פ"ח מהל' לולב הל' ה אומר "הדס שנקטם ראשו כשר" משיג עליו הראב"ד "כבר הופיע רוח הקודש בבית מדרשו בכמה שנים והעלנו שהוא פסול" אומר המהר"ם בן חב"ב ב"כפות תמרים" (דף יב) "דבר הראב"ד צריך הפלגה כי ערב לנו פירושו" כלומר הברקה שהבריקה אצלו ולא רוח" קי ממש, אומר המהר"ץ חיות: "אולי ע"פ זה נסביר את דברי הש"י כאשר משתמע מדברי רש"י שדברים מסוימים נאמרו על פי נבואה, אין הכוונה נבואה ממש" אלא דיבר דרך הפלגה. דברים אלה הם בודאי רחוקים, ויבדאי שאי אפשר להסביר כך את התוס' שאומר שפוסקים ע"פ בת קול כשאין היא סותרת דברי תורה (ב"מ נט"ע"ב).

13. והאה באיכות ב"שם הגדולים" ולהחיד"א מערכת גדולים רבינו יעקב החסיד ע"מ 62-64 ובמקומות אליהם הוא מפנה.

הנהגתו של רש"י ותוס' ע"פ המהר"ץ חיות

גישה ב' לפתרון הבעיות - הצפנת פענח על הרמב"ם פ' ט מהל' יסודי התורה, מעורר את הבעיה. הוא מתייחס לרמב"ם הפוסק (הלכה ד' שם) שנביא שאומר "הלכה כדברי פלוני הר"י זה נביא שקר..." ומביא גמרות הסותרות דין זה של הרמב"ם. והוא עונה: "אך באמת זה תליא בהך פלוגתא דסוף מסכת עדויות, ורבינו ז"ל לשיטתיה אזיל בסוף הלכות מלכים".

המשנה האחרונה בהסכת עדויות אומרת - "א"ר יהושע מקובל אני מרבך, ורחנך בן זכאי ששמע מרבו, ורבו מרבו הלכה למשה מסיני, שאין אליהו בא לטמא ולטהר, לרחק ולקרוב, אלא לרחק את המקורבים בזרוע, ולקרוב את המרוחקים בזרוע. ר' יהודה אומר לקרב אבל לא לרחק, רבי שמעון אומר להשוות המחלוקת וחכמים אומרים לא לרחק ולא לקרב אלא לעשות שלום בעולם". דוצא מזה בביהורא שיש מחלוקת אכזר סעבות יש לאליהו. לדעת חכמים אין לו כל סמכות הלכתית, ולדעת ר' שמעון יש לו, הוא - "משה מחלוקת". הרמב"ם פסק בסוף הל' מלכים כחכמים. וכאן בהלכות יסודי התורה הוא פוסק לשיטתו שאין סמכות לנביא בעניני הלכה. אם נמצא גמרא הסוברת דין זה, סוגיות אלה סוברות כר' שמעון ואין הרמב"ם מחויב לפסוק כמותו. בדרך זו אפשר להסביר גם את רש"י ותוס'. בפרושיהם הם לא עקביים כיון שהם מסבירים סוגיות, והסוגיות לא עקביות.

הרחבה של הרעיון:

פרופ' א. אורבך בחיבורו¹⁴ מפתח את הרעיון ומוכיח מריבוי הגמרות הסותרות, שלמעשה היו שתי גישות אצל חז"ל לגבי נושא זה.¹⁵ אנו מוצאים את המחלוקת הזו כבר בתנאים. לעומת דעת חכמים ור' יהושע שלא בשמים היא - אין שום אפשרות להעזר בכוחות שמעל הטבע, אנו מוצאים את ר' שמעון שאומר שאליהו ישה מחלוקת, ור' אליעזר שניסה להוכיח את צדקתו בעזרת בת קול, במקום שלא היה יכול להוכיח בעזרת פלפולו וסברותיו. ומצאנו גמרא מפורשת שזו מחלוקתם. מקשה הגמרא: מצד אחד אנו אומרים לעולם הלכה כב"ה ומצד שני אנו אומרים הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה? ומתרחק הגמרא: "ואיבעת אימא הא היא לאחר בת קול, ור' יהושע הא דלא משגיח בבת קול" (עירבין ו' ע"ב, ד' ע"א). האמוראים הרחיבו את המחלוקת "אלה הדברים אשר דבר ה' אל כל קהלכם" וגו'. ריש לקיש אומר שממנו נתנבאו כל הנביאים שיעמדו" (שמו"ר כח, ו) אין חידושים בדברי הנביאים וכל מה שאמרו כבר נאמר למשה. לעומתו סובר ר' יוחנן שיש סמכות לנבואה בעניני הלכה. ר' יוחנן סובר "ערבה יסוד נביאים" (סוכה מד ע"א). הרבה מבין השמועות שנאמרו בשם של חגג, זכריה ומלאכי אומר ר' יוחנן (חולין קלז ע"א; ברכות נח ע"א). את הפסוק "קול גדול ולא יסף" לא דורש ר' יוחנן כריש לקיש אלא: "קול אחד נחלק לז' קולות והם נחלקים לשבעים לשון". אנו רואים שאין אלה מאמרים סתמיים אלא זו שטה. לאורך כל הדרך סובר ר' יוחנן שיש מקום לנבואה להתערב בעניני הלכה.

חילוק בין הפירושים: בהצגת הבעיה יצאתי מנקודת הנחה שהמשפטים הבאים:

- א. אין מבוא לנבואה לעניני הלכה,
- ב. אין מקום לבת קול ולאורים ותומים להתערב בעניני הלכה,
- ג. אין בסמכותו של אליהו לפסוק הלכות או לחדש דינים,
- ד. אין ללמוד הלכות מדברי נביאים וכתובים, קשורים זה בזה קשר הדוק.

14. בספרו "אמונות ודעות" פ' יב, ובמאמר בתרביץ תש"ז.

15. כנראה שהוא לא ראה את הצפנת פענח.

16. ראה בראשונים על המקום שבאמת הבינו כך, שר' אליעזר סבר שניתן להסתמך על בת קול.

וכולם נובעים מ"ולא בשמים היא". (כך הבינו גם מהר"ץ חיות וגם פרופ' אורבך). אולם בעוד דעתו של פרופ' אורבך ידועה ומובנת דעתו של ה"צפנת פענח" יחומה, הוא מתייחס לדברי הרמב"ם בהלכה ד (פ"ט מה"י יסודי התורה) "והלכה כדברי פלוני", וגם המקורות שהוא מציין מדברים בעיקר על פסיקת הלכה שלא בדרכי השקלא וטריא של התלמוד, אולם לא ברור אם הוא מרחיב את המחלוקת גם לנושאים אחרים. (כחידוש הלכות ועוד).

אולם גם דבריו של ה"צפנת פענח" לא דעה מקובלת וכבר אמר "עבודת המלך" על דברי ה"צפנת פענח" "כל זה דבר חידודין כיון שגם אליהו מחכמי המסורה ויכול להכריע ע"פ הקבלה שבידן". כלומר הוא לא מוכן לקבל שיש מחלוקת עקרונית בענין זה.

פירושו של פרופ' אורבך מעורר מספר קשיים:

א. הראינו לפי דבריו של אורבך שר' יוחנן סובר: יש מבוא לנבואה בעניני הלכה, ורשב"ל חלק עליו וסובר ההפך. דברים אלה לכאורה לא מתיישבים עם הירושלמי מגילה (פ"א ה"ה) "ר' יוחנן ורשב"ל: ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידיים ליבטל וחמשת ספרי תורה אינם עתידיים ליבטל, מ"ט קול גדול ולא יסף". רשב"ל אומר אף מגילת אסתר והלכות אינם עתידיים ליבטל שנאמר 'וזכרם לא יסוף'. והרי לפי ר' יוחנן ניתן ללמוד הלכות מדברי נבואה א"כ מדוע יבטלוק?

ב. הסברנו שרש"י ותוס' פרשו את הסוגיות, ולכן דבריהם סותרים את דבריהם במקומות אחרים. אבל איך נסביר את הסוגיא בבכורות נח ע"א שר' יוחנן אומר שמועה מפי חגי זכריה ומלאכי ומסביר רש"י "וכדברי נבואה הוא" ומקשים בתוס': רש"י לא הגה צריך כך "דאיך נבא רשאי לחדש דבר מעתה"? מדוע פירושו של רש"י לא טוב הרי הוא בדיוק מסתדר עם גשתו של ר' יוחנן?

ג. קשה להגיד שכל אותם מקומות שמשתמשים בדברי נביאים הרמב"ם לא לא פוסק כמותם. הרמב"ם פוסק במפורש (פרק ב מהלכות בית הבחירה ה"ד) "ושלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה אחד העיד על מקום המזבח, ואחד העיד להם על מידותיו, ואחד העיד להם שמקריבים על המזבח הזה כל הקורבנות אע"פ שאין שם בית" 17.

ד. הגמרא מנסה ליטול את הסתירה בין "לא בשמים היא" לבין הלכות שידוע לנו שמקורם בדברי נביאים. זואומרת "אתא לחזקאל ואסמכתא אקרא" (תענית יז ע"ב) מדוע לא היו מוכנים להגיד שזו מחלוקת? 18
לכן נראה לי שצריך לסגת קצת מדבריו של פרופ' אורבך. בודאי שיש שתי גישות בדברי חז"ל ואי אפשר לחלוק על מקורות מפורשים. אבל כנראה שהמחלוקת לא היתה רחבה כל כך וכולם הסכימו שנביאים לא יכולים לחדש הלכות. מכאן הנבואה "אלה המצוות - שאיך נביא קשאי לחדש" (ספרא סוף בחוקותי). המחלוקת רק נסבה לגבי סמכותו של הנביא לפסוק בעניני הלכה ונראה שזו כוונתו של ה"צפנת פענח".

המחלוקת נמשכת בין הראשונים

אורבך במאמרו נבואה והלכה (ברביץ תש"ז) מראה גם שלא כל הראשונים הסכימו לרמב"ם שאין מבוא לנבואה בעניני הלכה.
ר' יהודה הלוי בכוזרי מומר שלישי (לט-מא): מתוך עיון בדבריו נמצא

17. והעדות השלישית היא בודאי עדות הלכתית.
18. אורבך ז"ל טוען "שהתירוצ' "אתא לחזקאל ואסמכתא אקרא" הוא תירוץ של אחרונים האמוראים (רב אסא) זאבלי בדורות קדומים יותר בכלל לא התקשו כיון שידעו שיש מחלוקת, אולם זו לא תשובה למדנית, ובודאי שהרמב"ן בשרש השני בספר המצוות לא הבין כך.

שבנדאי הוא הבין שהשתמשו בנבואה או בסכיפיה בעניני ההלכה. "תורתנו" קשורה בהלכה למשה מסילת אריתוצאת מן המקום אשר יבחר ה' כפי מצורן תצא תולה ודבר ה' מירושלים, במעמד שופטים ושוטרים כהנים וסנהדרין. והסנהדרין לכל שאר המשמרות ששקדו על שלמות אורח החיים של העם. ודבק בהם הענין האלוקי ללא כל ספק. אם דרך נבואה או באמצעות סיוע ממרומים נחארה עליונה... והוא משיך. אחדות ממצוותינו מקורן מן המקום אשר יבחר ה'... ראינו גם מצוות שחדשו אחרי משה, שנעשו תורה. שואל הכוזרי: ואיך יתכן לישוב כל זה עם אזהרת לא תוסיף עליו ולא תגרעו ממנו? עונה החבר: "לא" נאמרה אזהרה זו כי אם להמון העם לבל יחדשו מצוה מדעתם... מאמר לא תוסיפו על הדבר אשר ציוותיכם על ידך משה או ע"י נביא מקרבך מאחריך לפי התנאים אשר נקבעו לנבואה". גם אם נבין שלדעת הכוזרי כל מה שתקנו הנבליים הוא מדרבנן אבל בכ"ז הם השתמשו גם לזאת בדרגות שונות של נבואה. המאירי בפתחה למסכת אבות (עמוד 20): "ומה שלא הספיק להם ההיקש והסברה... ולפעמים היתה הנבואה מבררת להם כל העלומה".

ר' יוסף אלבו בספר העיקרים: גם הוא אומר דברים הקרובים לדבריו של הכוזרי. "כי הכתוב לא יזהיר אלא שאנחנו לא נוסיף ולא נגרע מדעתנו על המצוות, אבל מה המונע שלא יהיה הוא יתברך מוסיף או גורע כשתגזור חכמתו יתברך והוא מסביר שם שאין זה גורע משלמותה של התורה כלל" כבר אפשר שישתנה כפי הכנת המקבליים... וכן ישתנו המצוות האלוקות בהשתנות הזמנים כמו שמשנתה איסור הבשר" (מאמר שלישי פרק יד). שנוי זה בנבואה יהיה ע"י נביאים וכך משמע מדבריו במקום אחר: "הוא מסביר מדוע לא קבעו הלכה כר' אליעזר שנעקר הרוב בגללו ויצאה בת קול להוכיח דבריו" לפי... שלא היה מוסכם בנביא" (מאמר ראשון פרק יח). משמע שאם הוא היה מוסכם בנביא היו מקבליים את דבריו, ואת המאמר "אין נביא רשאי לחדש" הוא מסביר שבעקרון נביא כן יכול לחדש אבל כיון שאנו מקובלים שלא יקום נביא גדול ממה, ורק נביא הגדול ממה יכול לשנות את תורת משה, לכן אין נביא רשאי לחדש (מאמר שלישי פרק כ). משמע מדבריו, מצוות הוא לא יכול לשנות, אבל לפסוק הלכה וכו' הוא בודאי יכול.

הראב"ד בהשגות - מצאנו שהראב"ד משתמש בביטויים "כבר הופיע רוח" בבית מדרשו (הלכות לולב פ"ח ה"ה), "כך נגלה לו מסוד"ה ליראיו" (הלכות בית הבחירה פרק י"ה י"ד).

וידוע ומפורסם גם ה"שות מן השמים" בו מובאות תשובות בפסיקת הלכה שנאמר לו מן השמים. איך צריך להתירם לדברים אלה, זו בעיה סבוכה ורבים מן האחרונים דנים בה.

לגבי דברי הראב"ד יש מחלוקת גדולה בין האחרונים. שיטה אחת אומרת שהראב"ד באמת פסק הלכות ע"פ רוח"ק ובאמת חלק על הרמב"ם. קשה לדבריהם מדוע כשהרמב"ם פוסק בהלכות יסודי התורה שאין מבוא לנבואה בעניני ההלכה לא משיג עליו הראב"ד, ואם הוא לא השיג משמע שהסכים לרמב"ם? השיטה השנייה אומרת שלא התכוון הראב"ד לרוח"ק ממש אבל היינו רוח ה' על עוסק תורה לשמה אשר זוכים לכווין האמת אפילו אם טבע חכמתם ושכלם לא ישיגו" (שו"ת חת"ס או"ח ס"ל רח). ועל דבריהם קשה הרמב"ם פוסק בהלכות עבודת כוכבים (פ"ה ה"ח) "אחד המתנבא מה שלא שמע במראה... הרי זה נביא שקר...". אומר הגהות מלימודות שם: וכתב הרא"ם הלכך יזהר

19. "קול יהודה" מפרש הכוזרי על המקום למנסה לישוב את דברי הכוזרי ע"פ... "אין נביא רשאי לחדש" הוא שואל והרי למדנו מה נביאים ושבע נביאות... וכתב הרא"ם הלכך יזהר

שלא יאמר אדם אפילו דרך חוכא ושחוק הקב"ה אמר לי כך... ואמנם הראב"ד לא כותב דרך הלצה אבל בכל זאת בדרך מליצות.²⁰

גם על הנושא של שאלת הלום - בעניני הלכה מצאנו מחלוקת גדולה.

מצד אחד ראינו שאחד הראשונים שואל: (בעל שו"ת מן השמים) יוכן יש תשובה ממחר"ם מרוטנבורג "אע"פ שלא קבלתי מרבתי שקבלו מרבתיהם חילוק בין הקדיש לך שכרו ללא הקדיש וכן דנים בכל צרפת, וכן דנמך עד עכשיו כדברי רבותי חזרני בי, וכך נראה לך הלכה למעשה כמו שהוכחת, מפני בעל החלום (מנבא בתשובות שנגזרו לרמב"ם בסוף ספר קנין להלכות שכירות ס"ג לא) ומצד שני "דברי חלומות לא מעלים לולא מורכדים" (הוריות יג ע"ב). כך פסק הש"ך בחו"מ (סימן של"ג ס"ק כה) בהתייחסו לתשובת המהל"ם מרוטנבורג "ולפע"ד דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין". וכן העלה בשו"ת נודע ביהודה תנינא.²¹

דברי התוס' בב"מ (נט ע"ב ד"ה לא): התוס' שואל מדוע כאן לגבי ר' אליעזר לא שמרו על בת קול ואילו ביבמות (יד ע"א) אמרו הלכה כב"ה משום דנצאה בת קול עונה התוס' שאני הכא שבא לחלוק על דברי תורה דכתיב

אחרי רבים להטות, אבל התם אדרבה ב"ה רובא אל לא דהוה מספקא לך אי זכי אזלינן בתה רובא משום דב"ש הוה חריפי טובא ומסביר הראב"ה קוק זצ"ל את התוס' (באגרת קג עמוד קכד וכן משפט כהן סימן צב עמ' קעו ר"ל עוד): אם ישנם שני צדדים ע"פ פלפולא דאורייתא, שכל צד מראה פנים בתורה, אלא שההכרעה אינה ידועה, אז אפשר להכריע מן השמים. וכן היה המצב במחלוקת ב"ש וב"ה ששמרו על בת קול. והסברא, מכיון ש"איך כאן חידוש תורה ממש" שהרי צדדי הספק ידועים ורק ההכרעה באה מן השמים, אבל במקום שאין צדדי הספק ידועים או שבכלל לא ידועים את הדין, או שידועים להפך כמו ה' אליעזר, אז בודאי לא בשמים היא.

מכיון שזו כעין תורה חדשה.

שנתבאר לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה. ואיך הכוזרי אומר שהוסיפו מצוות ועונה שכל מה שחדשו הנביאים, זה הוצאה מן הכח אל הפועל של דברי מרע"ה "אר"י) מה שנביאים עבידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סגני" (שמו"ר כח, ו) ולכן למעשה איך זה חידוש. (הרמב"ם לא יכול להגיד דבר כזה, שרק אם הוא מתנבא בענין הלכות הוא נביא שקר).²⁰ ראה בארצות-בשם הגדולים להחיד"א מערכת גדולים רבינו יעקב החסיד עמ' 63-64, וראה בשו"ת משפט כהן 13 פרק י לראי"ה קוק זצ"ל שכוונת הראב"ד ממש להכוונה מגבוה אבל הראב"ד לא החליט כלל את ההלכה, והדין נותן לך שלא להחליט ההלכה ע"פ סוד ה', שהרי אין פוסקים הלכות ע"פ רוח"ק, ולא בשמים היא, ולא חולק הראב"ד על הרמב"ם בפ"ט מהלכות יסודי התורה. אלא שלגבי סברת הרמב"ם, שלא מצא לה מקור היתה בעיניו סברה בלא יסוד, השתמש הוא לדחותה ולפקפק עליו, ע"פ הארת רוח"ק שלו. ואלם בהלכות לולב אין פירוש כזה מסתדר כי הראב"ד אומר "העלנו שהוא פסול". בצורה מוחלטת.

21. ה' יו"ד סי' לז, וראה באריכות בשו"ת יחווה דעת חלק ראשון סימן סח המאריך להביא פוסקים הסוברים כשיטה זו ומצד שני ראה באריכות בהקדמה של הרב מרגליות לשו"ת מן השמים.

ג'שה' שלישית' לפתרון הבעיות:
הרב מרגליות בהקדמתו ל"שו"ת מן השמים" מציג גישה שונה לחלוטין בהסתמכו על החיד"א: 22.

כל הדין "לא בשמים היא" ו"איני נבוא רשאי לחדש", הוא דוקא כאשר חכמי הדור יכולים להכריע באותו נושא אבל אם נפלה מחלוקת בין חכמי הדור ואין הכרעה, אז מסכים הרמב"ם שמותר לשאול מן השמים. כאשר הראב"ד אומר רוח הקדש הופיע בבית מדרשנו והרמב"ן חולק עליו ואומר לא בשמים היא, אין כונתו שאם אפשר להסתמך על רוח"ק, אלא שלדעתו ניתן להכריע בנושא זה בלי התערבות משמים. לכן במקרה זה לדעתו אין להסתמך על השמים. וניתן לפסוק בניגוד לדברי רוח"ק ע"פ כללי התורה אשר בידינו.

ומוכיח את שיטתו מכמה גמרות:

הגמרא בעירונין (מה ע"ב) שואלת על הפסוק "וישאל דוד ב'ה' האלך, והכתי את פלישתים" והרי בית דינו של שמואל קיים מדוע הגמרא לא שאלה והי' "לא בשמים היא"? אלא מכאן שאכן ניתן להסתמך על השמים, אם כן מה היה קשה לגמרא? מכיון שבית דינו של שמואל היה קיים, צריך היה לשאול אותו קודם, והק"א הוא לא יכול להכריע אז מפנים את השאלה לשמים. הגמרא בסוכה מד ע"א אומרת "ערבה יסוד נביאים" שואלת הגמרא והרי זו הלכה למשה מסיני? ועונה הגמרא "שכחום וחזרו ויסודום" ופירש רש"י "ע"פ הדיבור". דוקא הלכה למשה מסיני ניתן להחזיק ע"פ הדיבור מכיון שמהות ההלכה, שאין לה מקור כתוב, ואין בי"ד יכול להכריע בה, אבל בהלכות אחרות, אם עתנאל בן קנז יכול להחזיק בפפולון אין מקום שיהושע ישאל מהשמים (תמורה טז ע"א).

לכן מחלוקת חכמים ור"א (בב"מ דף נט ע"ב) עמד ר' יהושע ואמר "לא בשמים היא" בחושבו שחכמי הדור יכולים לברר את ההלכה ולעמוד במנין ולהכריע, אבל במקום שלא יכולים להכריע בודאי יש מקום להעזר בשמים שהרי פסקו הלכה כב"ה על פי בת קול. וממשיך הרב מרגליות ואומר שגם כוונת המאירי בהקדמתו לאבות: "מה שלא הספיק בו ההיקש והסברא... ולפעמים היתה רוח"ק מברנה להם".

שיטה זו דומה מאד לשיטתו של הרב קוק, אלא שהרב קוק מוסיף עוד ומעמיק שהולכים לשאול משמים, דוקא כשצדדי הספק גדועים לנו, ולא סתם, אי יכולת של חכמים לפסוק.

ונראה מדברי הרב קוק, שהוא סובר שהרמב"ם ותוס' לא נחלקו ושניהם בשיטה אחת כפי שהסביר הרב מרגליות.

אולם דברים אלה של הרב מרגליות צריכים עיון. הרמב"ם בהל' יסודי התורה פוסק: "נביא שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו שהדין כך הוא, והלכה כדברי פלוני, הרג זה נביא שקר ויחנק" (פ"ט, ה"ז). ולא מחלק אם לחכמים ידועה ההלכה או לא. משמע אפילו לא ידועה ההלכה, יש כאן עדיין מחלוקת.

גישתו של הרב קורקורבסקי בספרו "עבודת מלך" על הרמב"ם דומה,
אלא שהוא נותן חילוק אחר בדברי הרמב"ם. הדברים נראים מפורשים בדברי הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות "שהנביא שיסבור סברא, ויסבור כמן כן, מה שאינו נביא סברא, ויאמר הנביא כי הקב"ה אמר אלי שסברתי אמת, לא תשמע אליו... אחרי רבים להטות". הרמב"ם לא אומר שם שהוא נביא שקר, רק שאין הוא מכריע מכח נבואתו, ואין לו יותר כח מחכמים.

22. יעיר ארזן א"טו ערן "אם יבוא אליהו" ולמעשה הובא גם בשם גדולים מערכת גדולים הבינו יעקב החסיד עמוד 63-64.

ומה שאומר הרמב"ם בהלכות יסודי התורה זה "אם עקר דבר מהדברים שלמדנו מפי השמועה או שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו שהדין כך. והלכה מדברי פלוני הרי זה נביא שקר ויחנק". כלומר בודאי שניתן להעזר בנביא לפסיקת הלכה אבל נביא שמצוה אותנו לנהוג לפי דבריו כיון שה' אמר לו שכך היא ההלכה, נוצרת בעיה חמורה. מצד אחד אנו מחויבים לשמוע אל דברי הנביא "אליו תשמעון", ומצד שני "לא בשמים היא", אין אנו מחויבים לשמוע על הכרעת השמים, ואנו יכולים לפסוק הלכה לפי הללים הנתונים בידינו. לכן לא יכול להיות שישלח נביא כזה שיצוה אותנו, ואם נביא בכ"ז אומר את זה לנו ברוו שהוא נביא שקר.

דברים אלה אינם מתיישבים עם כל המקורות, מדוע יהושע לא היה מוכן לשאול בשמים על ההלכות שנשתכחו? (תמורה טז ע"ב), ומדוע דוד לא ישאל באורים ותומים (עירובין מה ע"ב), אם האורים ותומים עונים לו איך שום סיבה מדוע לא לשמוע להם?

סיכום:

- נושא המאמר היה להבין האם יש בכוחה של הנבואה להתערב בעניני הלכות: נקודת המוצא של המאמר היתה, שאם אנו אומרים שאין מבוא לנבואה בעניני הלכה זה מחייב מספר דברים:
- א. נביאים לא יכולים לחדש הלכות ולפסוק הלכה בין חכמים חולקים.
 - ב. אין כח לסעיפי הנבואה (רוה"ק, בת קול, אורים ותומים). לעשות דברים אלו.
 - ג. אין ללמוד הלכות מדברי נביאים וכתובים.
 - ד. אליהו לא לפסוק הלכות לעתיד לבא.
 - ה. לא ישנו המצוות בימות המשוח.
- בתחילת המאמר הבאנו מדרשים המוכיחים את כל ההנחות האלו והראנו שבפשטות זוהי גם דעתו של הרמב"ם, הבאנו גמרות ומדרשים המוכיחים בדיוק את ההפך.
- לישוב הבעיה הבאנו 3 גישות עקרוניות:
- א. שיטת המהר"ץ חיות ללכת ולהסביר כל מאמר ומאמר כך שהוא יסתדר גם לשיטת הרמב"ם.
 - ב. גישתו של פרופ' אורבך הטוען שיש שתי גישות בחד"ל לגבי הבעיה, והרמב"ם פסק כאחת מהם. הוא מראה שהמחלוקת הזו היתה קיימת גם בדברי התנאים וגם בדברי האמוראים וגם בראשונים.
 - ג. גישה נוספת אומרת שדברי הרמב"ם שאין להכריע מן השמים הם רק אם חכמי הדור יכולים להכריע, אך אם אינם יכולים להכריע מותר לשאול מהשמים.
- כך הבאנו גישה משנית האומרת שאמנם יש סמכות לנביא אך זה כמו שאר החכמים ואין מחויבים לשמוע אליו בנידון זה.